

Управління
ШКОЛОЮ

УДК 37.013.43.016:
688.72(=161.2)

Наталія
АКИМОВА

Методист КЗ «Центр
дитячої
та юнацької творчості №1
Харківської міської
ради»,
майстер народної
творчості,
член Національної спілки
майстрів
народного мистецтва
України

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2018

«ВИГОТОВЛЕННЯ ОБЕРЕГІВ ТА ІГРАШОК – ШЛЯХ ДО КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ¹»

Стаття містить розробки занять, в яких автор розглядає методiku виготовлення об'ємних виробів-сувенірів (оберегів, народних іграшок) з рослинного матеріалу, вдало поєднуючи практику з вивченням народно-культурної спадщини. Саме останнє стало метою даної роботи, яка адаптована до нині діючих навчальних програм з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку (декоративно-ужитковий та образотворчий профілі). Тому адресатами даної праці, за думкою автора, є керівники гуртків художньо-естетичного напрямку, зокрема декоративно-прикладного мистецтва позашкільних навчальних закладів, яким він насамперед як і широкому колу читачів й рекомендує свій посібник.

Редакційний колектив уважає за потрібне познайомити саме Вас, шановні керівники середньої освіти, зокрема директори шкіл, ліцеїв і гімназій, з цим методичним посібником, бо останній – це практико-орієнтована педагогічно-виховальна й методична «скарбниця», яка реально сприятиме школам країни ставати осередками відродження національної культури шляхом залучення дітей до вивчення історії рідного краю, його легенд, побуту, до того ж переважно практично, щоб думки у них народжувалися, на кшталт В.О. Сухомлинському, «на кінчиках пальців».

Ключові слова: позашкільна освіта художньо-естетичного напрямку, народно-культурна спадщина: декоративно-ужитковий та образотворчий профілі, школи як осередки відродження національної культури, методика виготовлення об'ємних виробів-сувенірів.

Серед мистецтв, які супроводжують людину протягом життя, чи не найбільшу роль у формуванні її моральних, етичних та естетичних поглядів відіграє декоративно-ужит-

кове. Саме мистецтво цього виду нерозривно пов'язане з моральними, культурними, побутовими особливостями народу. Воно впливає на емоційний стан людини, а також задовольняє водночас практичні

¹Одноіменну статтю укладено Ольгою Виговською за методичним посібником² автора-упорядника Наталії Леонідівни Акімової.

²Методичний посібник «Виготовлення оберегів та іграшок – шлях до культурної спадщини українського народу» (для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку) – Харків, 2017. – 97 с.

й художні потреби суспільства. І тому ознайомлення дітей з основними видами декоративно-ужиткового мистецтва, вироблення практичних навичок оволодіння ремеслами є важливою частиною діяльності закладів позашкільної освіти.

Звичай прикрашати житло оберегами з'явився наприкінці XVI століття на Полтавщині й поширився по всій Україні.

Оберіг – своєрідні символи, які мають здатність захищати людину й житло від ворогів, хвороб і іншого зла.

Оберіг – захист від пристріту, негативної енергії, залучення любові, матеріального достатку.

Роль оберегів виконують рослини, гілки, плоди, квіти, трава, вироби й ін.

Ще на початку XX ст. іграшки з дерева, соломи, рогази, глини, лози, тканини та інших природних матеріалів були одними з перших та важливих засобів розвитку й виховання дитини. Ці іграшки втілювали образи людей, тварин, відтворювали моделі предметів господарчого вжитку тощо. З ними дитина зростала духовно, міцніла фізично.

Народна іграшка належить до унікальних явищ культури. Вона є предметом дитячої гри, засобом виховання та розвитку дитини, об'єктом творчості, реліктом культури, декоративною оздобою, сувеніром. Власне, ці функціональні відмінності, тісно переплітаючись, зумовили її активну роль у процесі культурної спадкоємності поколінь та мистецьку своєрідність.

У статті представлені розробки занять з виготовлення оберегів та іграшок, які мають завдання:

- розбудити в дітях ту божественну іскру творчості, яка закладена в них від природи. Допомогти їм усвідомити себе і своє прагнення творити;

Від редакції

Про методичний посібник та його АВТОРА

Матеріали посібника були опрацьовані **Наталією Леонідівною Акімовою** на уроках трудового навчання у школі та на заняттях гуртка «Прикладне мистецтво» у позашкільній освіті. Її учні та вихованці неодноразово ставали переможцями районних, міських, обласних, Міжрегіональних та Всеукраїнських конкурсів.

Наталія Леонідівна Акімова у 2017 році взяла участь у конкурсах рукописів обласного та

Всеукраїнського етапів й стала їх переможцем.

Наказом МОН № 40 від 15 січня 2018 року «Про підсумки проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних закладів системи освіти у 2017 році» (протокол №3 від 15.01.2018 р.

Художньо-естетичний напрям позашкільної освіти. Категорія «Навчальна література з позашкільної освіти»; наказ підписано міністром освіти і науки України **Л.М. Гриневич**) **рекомендовано, як переможцю Конкурсу, сприяти поширенню методичного посібника «Виготовлення оберегів та іграшок – шлях до культурної спадщини українського народу»**. Зараз вирішується питання про надання методичному посібнику грифу Міністерства освіти і науки України.

- формувати у дітей художньо-естетичне ставлення до дійсності, художнього пізнання світу та його образної оцінки. Це передбачає наявність таких якостей, як відчуття краси та гармонії, вміння помічати прояви естетичного у повсякденному оточенні та усвідомлювати його;

- формувати знання і уявлення про декоративне мистецтво, його історію та роль у житті людей, розуміння мови різних видів декоративного мистецтва;

- розвивати здібності до декоративної творчості, вміння створити оригінальну декоративну композицію того чи іншого виду декоративного мистецтва, оволодіння основними можливостями художніх матеріалів та різних видів технік декоративного мистецтва.

МАТЕРІАЛИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ОБЕРЕГІВ

Для виготовлення оберегів використовуються різні рослини як садово-паркові так і дикої природі, їх стеблі, квіти, плоди.

Збір квітучих рослин й трав збирають у період утворення бутонів та початку квітіння. Це роблять в суху погоду з рання, після того як спаде роса.

Сушіння. Зібрані під час прогулянки квіти й трави висушують у темному сухому, приміщенні, яке добре провітрюється. Різні трави: пижму, материнку, деревій, шавлію, безсмертник, мак, льон, полин, мордовник, гілля лавру, верби, кермек, колосся жита, пшениці та багато інших рослин сушать поєднавши у невеличкі пучки та підвішують головками вниз. Розкладають тонким шаром на рівній поверхні різнотрав'я (сіно), листя кукурудзи, мох.

Для плоских композицій квіти та листя висушують під пресом. Для ліпшого висушування квіти та листя перекладають листами паперу, або прасують праскою через папір.

Зберігання. Висушені рослини дуже ламкі, тому їх зберігають у паперових конвертах, картонних коробках та корзинах.

Коли ви відпочиваєте у лісі, гуляєте по берегу водойми, дивіться уважно собі під ноги: біля вас так багато матеріалу для створення оберегу. Шишки хвойних рослин та вільхи, горіхи, жолуді, каштани мох, пусті домівки равликів, моллюсків, різнокольорові камінці, мушлі та інші – прекрасний матеріал для створення авторського неповторного оберегу. Для роботи згодиться кісточки слив, абрикосів, персиків, які залишились після варіння варення. А також дари осені: насіння кукурудзи, красолі, гарбуза, дині та інші.

Для того щоб не принести додому «непروهаних гостей», під час збору та транспортування рослинного матеріалу використовуйте відкриті кошики. При необхідності зібраний матеріал промийте водою та просушіть у духовій шафі за мінімальної температури.

Технологія збору рослинного матеріалу повністю співпадає з українськими народними традиціями.

Для виготовлення оберегів необхідно мати: керамічні, гіпсові або зроблені з солоного тіста фігурки людей (дід, баба, чоловік жінка хлопець, дівчина) або погрудді чи просто голівки. Треба мати будинок, піч, тин, вікна, домашню утворю (гличики, вази різноманітної форми) та фігурки свійських та домашніх тварин. Різноманітні рушнички, клаптики кольорової та білої тканини, різнокольорові стрічки, щітка для біління ликова або трав'яна, зроблені з кукурудзяного листя капелюхи, чоботи, круги різного діаметру, підставки під гаряче, різного розміру тини та багато іншого.

Цей матеріал можна придбати у спеціалізованих флористичних крамницях або відділах, у магазині тканин, на етнографічних виставках-ярмарках, на ринках або у народних майстрів які займаються виготовленням керамічних та гіпсових виробів. Деякі аксесуари можна зробити власноруч, познайомившись з техніками та прийомами роботи з гіпсом та солоним тістом.

Для роботи необхідні сурові нитки або шпагат, мішковина, клей ПВА, Дракон, клейовий пістолет зі стержнями, ножиці, лінійка акрилові фарби або гуаш.

НАШІ ОБЕРЕГИ.

СИМВОЛІКА ОБЕРЕГІВ

Розробка заняття з теми: «Технологія виготовлення сувеніру «Оберіг». Контроль якості готового виробу»

Практична робота:

Виготовлення оберегу (віночок, підкова, коса)

Мета заняття:

навчальна: навчити виготовляти за технологією сувенір «Оберіг»; удосконалювати уміння користуватися клеючим пістолетом; забезпечити формування умінь виготовлення сувеніру;

розвивальна: сприяти розвиткові пізнавальних інтересів вихованців;

виховна: виховувати уважність і точність при виконанні практичних робіт; виховувати повагу до традицій українського народу, до старшого; учити робити подарунки своїми руками; формувати навички культури праці; естетичний смак.

Обладнання і матеріали:

Зразки виробів: підкова, коса, вінок; інструкційні карти, клеючий пістолет, клеючі стрижні, природний матеріал та заготовки: дерев'яні пробки, дерев'яні ложки, лопатки, щітка для побілки з трави і деревини; рослини – обереги; інструкція з техніки безпеки при роботі з клеючим пістолетом.

Об'єкт праці: «Оберіг»

Міжпредметний зв'язок

Образотворче мистецтво, народознавство, ботаніка.

Ознайомлення з професією фітодизайнер, декоратор.

Тип заняття: удосконалювання умінь і навичок вихованців.

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційний момент:

- перевірка присутності вихованців;
- перевірка наявності спецодягу і необхідних інструментів і матеріалів.

2. Мотивація навчальної діяльності вихованців

• Яким би ти не був, юним або в літах, ти завжди шукаєш у житті того, що насичувало б твої духовні сили, адже «не хлібом єдиним жива людина».

Особливо важко відшукати його сьогодні, коли знецінилися дійсні духовні цінності, коли загублені високі ідеали. Де знайти те, що піднімає людину над сірою буденністю, що робить його людиною? Український поет Василь Симоненко радив своїм сучасникам і спадкоємцям:

«В океані рідного народу відкривай духовні острови...»

• Вони ще є – ті невеликі острівці духовності, їх ще не знищили остаточно час і ті, хто безжалісно знищив, намагаючись стерти їх з народної пам'яті. Ці острівці – духовні скарби, відроджені і створені народом протягом століть. У них мудрість і сила, у них – пам'ять роду, вони – те, що живить дух народу. Так звернемося до духовних джерел наших предків, до свят і обрядів, що давали їм духовну силу, подивимося, відкіля йдуть їхні давні джерела, щоб не загубити ту ниточку, що зв'язує нас з минулими поколіннями, щоб очистити й освятити наші душі.

Повертаючи обличчям до духовної культури нашого народу, ми повертаємося до духовних джерел, що живили його дух, оберігали чистоту душі, служили добрими захисниками в повсякденному житті.

Наші давні предки обожнювали природу і вірили в те, що увесь світ повний добрими і злими духами. Намагаючись захиститися від зла, люди створили собі

цілу систему оберегів.

3. Повідомлення теми заняття:

• Діти, яка тема нашого заняття?
(Технологія виготовлення сувеніру «Оберіг». Контроль якості готового виробу)

4. Визначення завдань заняття

Вихованці повинні знати: які рослини є оберегами, від чого вони захищають людину, традиції й обряди українського народу, які інструменти і матеріали необхідні для виконання оберегів.

Вихованці повинні вміти: дотримувати правил техніки безпеки праці при роботі з клеючим пістолетом, дотримувати санітарно-гігієнічні вимоги при виконанні сувенірів, виконувати композицію, використовуючи інструкційну карту, і розібратися в технології виготовлення оберегів.

5. Повторення вивченого матеріалу

• Що таке оберіг?

(Оберіг – своєрідні символи, що мають здатність захищати людину і житло від ворогів, хвороб і іншого зла)

• Коли і де з'явився звичай прикрашати оберегами житло?

(Звичай прикрашати житло оберегами з'явився наприкінці XVI століття на Полтавщині і поширився по всій Україні.)

• Від кого і чого захищають обереги? (від ворогів, хвороб і від іншого зла, пристрїту, негативної енергії, залучення любові, матеріального статку.)

• Що виконує роль оберегів?

(Роль оберегів виконують рослини, гілки, плоди, квіти, трави, вироби й ін.)

6. Вивчення нового матеріалу?

• Назвіть предмети, що лежать перед вами.

(ложка, щітка для побілки)

• А де ми їх використовуємо?

(ложку на кухні, щіткою білять стелю і стіни в будинку).

• Подивіться, але ж найпростіші предмети можна прикрасити елемен-

Інструкційна карта виготовлення оберегу «ВІНОЧОК, ПІДКОВА, КОСА»

№ з/п	ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ РОБІТ
1	Беремо ликову щітку для побілки, змочуємо її в ємності з теплою водою. Зайву воду з вініку обтрушуємо
2	Ділимо віник на 3 або 4 рівні частини
3	З кожної частини плетемо кіски:
а)	зав'язуємо пучок угорі, відступивши від краю 2 см, суворюю ниткою;
б)	ділимо на 3 або 4 пасма й плетемо трьохрядну або чотирьохрядну косу;
в)	зав'язуємо вузол, відступивши від нижнього краю коси 2 см, суворюю ниткою.
4	Кіску формуємо (згинаємо у віночок, або підкову, або залишаємо косою)
	Розглянемо виготовлення віночка
5	Стягуємо й закріплюємо кінці коси в кільце, робимо кільце плоским .
6	Зав'язуємо кільце
7	Беремо прямокутний шматочок мішковини розміром 8х6 см і робимо по краях бахрому
8	Зав'язуємо посередині бант
9	Клеїмо у верхній частині кільця з виворітної сторони петельку із суворих ниток, а з лицьової сторони бант.
10	Беремо чайну ложку й обклеюємо ручку тасьмою, і кріпимо на віночок
11	Беремо елементи оберегу: сорго, перець, шишку, пижму, деревій, безсмертник, шипшину, колосок, барвінок, кукурудзу й інші декоративні елементи й розподіляємо по периметру віночка, складаючи композицію.
12	Перевіряємо правильність складання композиції. Якщо необхідно, то елементи міняємо місцями.
13	Поетапно приклеюємо всі елементи композиції.
14	Доповнюємо композицію декоративними елементами
15	Поверхню ложки покриваємо клеєм і посипаємо крупю
16	Перевіряємо міцність приклеювання елементів оберегу, перевернувши виріб. Оберіг готовий
17	Прибираємо своє робоче місце

тами, що символізують обереги, і одержати сувеніри, якими можна прикрасити наш будинок.

Щоб творчо підійти до виконання даного завдання, розділимося на три групи для виконання оберегів: коси, віночка, підкови.

А тепер по групах прочитайте інструкційну карту по виготовленню свого оберегу (див. фото 1-3).

- У кого є питання до мене?
- Визначте, з якого етапу ви повинні почати роботу.

(пояснюю, що не зрозуміло по інструкції).

Але спочатку згадаємо правила техніки безпеки при роботі з клеючим пістолетом.

(Вимкніть пістолети)

Створюючи «оберіг», ви повинні пам'ятати, що **КОМПОЗИЦІЯ – це взаємозв'язок головних і другорядних компонентів художнього твору, що обумовлюють його зміст і побудову.**

А створюючи композицію, треба враховувати вплив кольору на психологічний стан людини.

- *Жовтий* – колір сонця, радість.
- *Червоний* – сили, енергії.
- *Жовтогарячий* – почуттєвої енергії.
- *Зелений* – розумової енергії, убиває бактерії.

● *Фіолетовий* – шляхетний колір мудрості і спокою.

Дизайн – це художнє конструювання.

У дизайні композиції повинні бути гармонійно з'єднані форма і зміст, композиційне і колірне рішення. У колірному рішенні ми будемо використовувати нюансне або контрастне сполучення.

Нюансне – відтінок, ледь помітна різниця.

(*Синій, зелений, салатний*)

Контрастне – яскраво виражена протилежність кольору або світлотіні.

(*Фіолетовий – жовтогарячий; червоний – зелений; жовтий – синій*)

Налаштування – уявіть людину, що їй ви б побажали. Візьміть ті елементи, що потрібні.

7. Формування умінь і навичок вихованців:

- Надання індивідуальної допомоги.
- Інструктаж з техніки безпеки.
- Закінчення роботи.
- Виставка закінчених виробів.

8. Підбиття підсумків заняття:

● Що сьогодні нового ви довідалися на занятті?

● Чого навчилися?

● Які кольори повинні бути присутніми у композиції, щоб підсилити дію «Оберегу»?

● З якою професією ми познайомилися? (*фітодизайнер – художнє конструювання з рослин, конструктор рослин*).

● Як здійснити контроль якості готового виробу?

(*якість технологічних процесів, акуратність виконання, виразність колірного рішення, стійка зорова рівновага всіх компонентів композиції*)

Отже: **Оберіг** (з грецької), що відвертає лихо – це предмет, знак, дія, фраза, звук, запах, що охороняє людину від шкідливого впливу (духів, божества, людей, чаклунства і т.д.). Це предмет, якому приписують магічні властивості відвертати від людини нещастя і приносити уда-

чу. Звичайно носять на тілі, вішають у визначеному місці.

Василь Скуратівський у своїй книзі «*Берегиня*» пише: «*Берегиня, обереги – наші давні й добрі символи¹. Їхнє генетичне коріння сягає глибини століть. Маючи такі прекрасні символи народ зумів уберегти від забуття нашу пісню й думку, нашу історію й родовідну пам'ять*».

9. Мотивація оцінювання робіт

Організація виставки готових робіт.

10. Прибирання робочого місця, приміщення

НАРОДНА ІГРАШКА (УКРАЇНСЬКИЙ СУВЕНІР) З РОСЛИННИХ МАТЕРІАЛІВ

4.1 Розробка заняття з теми: «Народна іграшка. Виготовлення трав'яного бичка»

Мета: надавати початкові відомості про виготовлення народної іграшки з трави, розвивати комбінаторні здібності, навички й уміння з техніки виготовлення народної іграшки; навчати міркувати; формувати інтерес до національних українських традицій, уміння аналізувати; стимулювати розвиток допитливості; виховувати уважність.

¹**Основні символи:** *чоловік і жінка* – символ духовної єдності; *діти* – символ продовження роду; *корова* – символ благополуччя; *свиня* – символ багатства; *кішка* – охоронниця дому; *кінь* – символ працелюбності; *лелека, підкова, півень* – символ щастя; дзвіночок, *гличик* – здійснення бажань; *хата* – охоронниця цінностей; *млин* – символ руху, життя; *соняшник* – символ Сонця; *перець* – чоловіча сила; часник, *овес* – проганяє нечисту силу; *кукурудза* – грошовий достаток; *квасоля у гнізді* – гроші у сім'ї; *мак* – спокій у сім'ї; *мішок* – символ достатку; *безсмертник* – молодість, довге життя; *лікарські трави* – символ міцного здоров'я; *сорго* – не пускає зло у дім; *самшит, шипшина* – краса і молодість; *переплетення лози, розози, рядно, коса* – вірність взаємовідносин; *бобові, злаки* – символ ситності й достатку; *цвітка* – чистота дому, чистота духу; *підкова* – символ добробуту і любові.

ІНСТРУКЦІЙНА КАРТА виготовлення бичка з трави

1. Беремо два великих пучки трави.

2. Складаємо їх один до одного так, щоб один пучок йшов від корінця до колосся, а інший - навпаки від колосся до корінця (у різні боки).

3. Відступаємо від цього боку на 2 см перев'язуємо туго лляним шпагатом два пучки трави разом.

4. Розгортаємо траву так, щоб 2 см перев'язаної трави були у середині, а довга трава по колу (див. фото 1).

5. Обв'язуємо перев'язаний кінець. Так робиться мордочка бичка (див. фото 2).

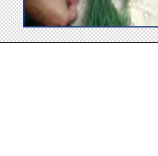
6. Відступивши від краю 1,5 см, туго зав'язуємо, формуючи мордочку бичку (див. фото 3).

7. Ділимо вільні кінці трави на три частини. Дві частини йдуть до низу, а одна – нагору, так щоб сформувалась голова бичка. Допомагаємо рукою сформувати.

8. Беремо маленький пучок трави, перев'язуємо його з двох боків, відступивши 1,5-2 см від краю та вставляємо цей пучок у голову. Це вуха бичка (див. фото 4)

9. Нахиляємо мордочку у низ, так щоб сформувався лоб у бичка (див. фото 5).

10. Перев'язуємо шию бичка (див. фото 6)

11. Кладемо пучок трави, на якому сформована голова, на стіл. Ділимо його на дві рівні частини (див. фото 7)

12. Перев'язуємо кожен пучок трави окремо, відступивши від краю 3 см. Це передні кінцівки бика (див. фото 8)

13. За допомогою ножиців для трави треба вирівняти передні кінцівки, поклавши деталь на стіл (див. фото 9).

14. Беремо два великих пучки трави.

Оснащення. Зоровий ряд: зразок бичка; матеріали для демонстрування послідовності і техніки виконання роботи. **Обладнання:** висушена трава або замочена солома, лляний шпагат, ножиці для різання трави, дерев'яні палички до шашлику.

Тип заняття: комбінований ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Яке слово з віршика А. Барто відсутнє?

*Йде _____, хитається,
Зітхає на ходу:*

*Ось дощечка закінчується,
Я зараз упаду!*

(Бичок)

3. Мотивація навчальної діяльності:

- Діти, давайте пригадаємо казочку про солом'яного бичка. Хто з тварин просив у бичка-смоляного бочка трішки смоли?

(Ведмідь, вовк, лисиця, заєць.)

- Що зробив дід з цими тваринами? *(Кинув їх під підлогу.)*

- Що пообіцяв діду ведмідь? *(Відпусти мене, діду я тобі меду принесу.)*

- Що пообіцяв діду вовк? *(Відпусти мене, діду, я тобі вівцю принесу.)*

- Що пообіцяла діду лисиця? *(Відпусти мене, діду, я тобі курей, гусей принесу.)*

- Як ви гадаєте, дід ще довго тримав під підлогою тварин?

- Що приніс зайчик діду з бабою? *(серезжки, намисто, стрічки)*

- Яке відчуття було у діда з бабою?

4. Наголошення теми заняття:

- Діти! Як ви гадаєте, яка тема нашого заняття?

• Ми сьогодні будемо робити з трави бичка.

5. Вивчення нового матеріалу

У словнику символів культури України написано, що бик – символ Бога Землі, плодючості, сили Сонця, чоловічої сили, працьовитості, фізичної сили, здоров'я. Бик, корова – священні тварини.

Бик – символ Місяця, Бога Землі, а корова – богині неба, а разом вони – прабатьки світу, емблема плодючості не лише землі, а й чоловіка, уособлення його мужності, військової доблесті, безсмертя.

У стародавні часи іграшка, зокрема лялька, була не просто розвагою, але й магічним предметом, оберегом, а також «тренажером», за допомогою якого діти пізнавали навколишній світ. Тільки тоді їх робили не на заводах і не із пластмаси або пластику. У кожній домівці працювала своя «іграшкова фабрика». Дерево, солома, глина, льон, вовна, кукурудза, сир, борошно – далеко не повний перелік природних і екологічно чистих матеріалів, з яких створювали свої шедеври безіменні майстри-лялькарі. При цьому прагнули зробити кожну іграшку несхожою на інші й так, щоб у ній не було агресії або негативу. Перед тим, як приступитися до роботи, молилися. Лялька була не проста, а ритуальна: з нею не тільки грали, але й доручали їй доглядати за дитиною, оберігати її. Гарним прикладом тому є казка про Василису Премудру, якій мати, вмираючи, вручила ляльчку, що виручала дівчинку з лиха.

6. Практична робота

1) Повторення правил з техніки безпеки, організації робочого

15. Складаємо їх один до одного так, щоб один пучок йшов від корінця до колосся, а інший - навпаки від колосся до корінця (у різні боки). Перев'язуємо великий пучок посередині (див. фото 10).

16. Кріпимо великий пучок трави на передній частині бичка, відступивши від голови 1,5-2 см, на ший (див. фото 11).

17. Загинаємо пучки трави назад від голови. Формуємо тулуб. За головою на тулубі міцно зав'язуємо вузол. Так ми закріплюємо тулуб на передній частині бичка (див. фото 12)

18. Відступаємо 6 см по тулубу та перев'язуємо його ще раз.

19. Готуємо пучок трави для задніх кінцівок (див. п.п. 1, 2). Перев'язуємо готовий пучок трави посередині лляним шпагатом та підкладаємо під вузол на тулубі. Закріплюємо задні кінцівки на тулубі за допомогою шпагату (див. фото 13).

20. Кладемо виріб на стіл. За допомогою ножиців вирівнюємо задні кінцівки (див. фото 14).

21. Перев'язуємо задні кінцівки, відступивши 3 см від краю.

22. Ділимо траву, яка залишилась від тулуба на три частини. Одна частина йде наверх – це хвіст бичка (див. фото 15).

23. Дві інші ми розгортаємо по боках (див. фото 16)

24. Ще раз зав'язуємо їх на тулубі (див. фото 17)

25. Міцно закріплюємо шпагатом задні кінцівки до тулуба (див. фото 18, 19).

26. Обрізаємо залишки трави на передній частині бичка (див. фото 20).

27. Дві короткі палички вклеюємо в голову бичка там, де проходять вуха, таким чином закріплюючи їх на голові (див. фото 21).

Майстер народної творчості Слобожанщини **Данченко Світлана**, с. Бабаї, Харківський район, Харківська область (фото 22).

місця та санітарно-гігієнічних вимог, дотримання та виконання яких необхідно під час виконання завдань практичної роботи.

– З якого боку повинні лежати інструменти, а з якого матеріали?

(Інструменти справа, матеріали – зліва)

На уроці працюємо з ножицями та шпагатом.

2) Завдання практичної роботи

● Знайомимося з правилами конструювання бичка.

● Пояснення керівника

(Робота виконується разом з вихованцями, керівник показує, вихованці повторюють крок за кроком).

● Спільна робота керівника та вихованців за інструкційною карткою та демонстрацією етапів роботи керівником.

7. Підсумки практичної роботи:

- а) демонстрація кращих робіт;
- б) аналіз недоліків в роботах та шляхи їх усунення;
- в) оцінювання завдань практичної роботи.

Бесіда

● Чому до образу бика (корови) у українського народу поважне ставлення?

● З яких матеріалів можна зробити бичка?

● Яка різниця у підготовці матеріалу з соломи та трави?

(Солому треба замочувати, трава повинна бути сухою, але не пересушеною)

● З якої частини тіла треба починати плетіння бичка?

(з мордочки)

● Якого елемента в оздобленні нашого виробу не вистачає?

● Чим закінчувати роботу?

(пов'язати дзвіночок на шию)

8. Повідомлення про підготовку до наступного заняття

9. Прибирання робочого місця

Розробка заняття з теми: «ВЕСІЛЬНІ ЛЯЛЬКИ “НЕРОЗЛУЧНИКИ”»

Мета: надавати початкові відомості про виготовлення народної іграшки з трави, розвивати комбінаторні здібності, навички й уміння з техніки виготовлення народної іграшки; навчати міркувати; формувати інтерес до національних українських традицій, уміння аналізувати; стимулювати розвиток допитливості; виховувати уважність.

Оснащення. *Зоровий ряд:* зразок весільної ляльки, матеріали для демонстрування послідовності і техніки виконання роботи.

Обладнання: висушена трава або замочена солома, лляний шпагат, ножиці для різання трави, дерев'яні палички

Тип заняття: комбінований

Об'єкт праці: Весільні ляльки

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

– Діти, що ви знаєте про весільний обряд?

3. Мотивація навчальної діяльності

Створення власної родини – відповідальний момент у житті кожної людини. Від того, якого супутника вибере собі молода людина, залежить і те, як життя буде прожито. Бо, як кажуть, життя прожити – не поле перейти.

Для того, щоб знайти собі нареченого, восени молодь в Україні починає справляти вечірки, де дівчата й хлопці знайомляться між собою, влаштовують танці, забави.

Дівчина прагнула зустріти обранця, який припав би їй до душі, батьки жадали помічника у домі, громада – голову міцного господарства.

Тому під час весілля по серед весільного потягу, який везе молоду пару до дому жениха після вінчання у церкві, під іншу

упряж підвішували пару ляльок наречену та жениха, щоб вони відводили недобрі погляди на себе. Ця пара ляльок особлива, вона несла глибоку символічну нагрузку, пов'язану з особливістю виготовлення. Жіночий та чоловічий початок поєдналися у єдине нерозривне ціле, так як після весілля подружній парі треба йти по життю разом. Ляльок виготовляла подруга нареченої. У ляльок одна рука, щоб чоловік та дружина йшли по життю пліч о пліч, були разом в радості і біді.

4. Наголошення теми заняття:

- Діти! Як ви гадаєте, яка тема нашого заняття?
- Ми сьогодні будемо робити з трави весільні ляльки.

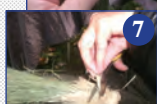
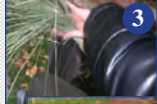
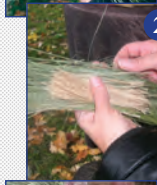
V. Вивчення нового матеріалу

Не випадковим є застосування ляльок у весільній церемонії, оскільки найвеличнішою метою кожного шлюбу є створення сім'ї і народження нового життя, тобто діточок-ляльок.

У Україні є звичай: у тому домі, де є дівчата на виданні, у вікні виставляють ляльку у весільному строї як своєрідний знак для нежонатих хлопців.

Ляльки використовують і під час весільного обряду. Лада і Ладу, ймовірно, втілюють весільні ляльки Нерозлучники, виготовлені з клаптиків тканини, з'єднані руки яких символізують нерозривність шлюбу. Коли в сім'ї народжуються діти, нерозлучну пару ледь розсувають в різні боки, звільняючи місце на могутньому батьківському плечі. В минулому ці ляльки підвішували під дугою упряжі весільного кортежу після вінчання в церкві як оберіг від недобрих по-

ІНСТРУКЦІЙНА КАРТА виготовлення весільних ляльок

1. Беремо два великих пучки трави.

2. Складаємо їх один до одного так, щоб один пучок йшов від корінця до колосся, а інший - навпаки від колосся до корінця (у різні боки) (див. фото 1).

3. Беремо пучок lika довжиною 12 см та прикладаємо його до краю пучка зеленої трави (див. фото 2).

4. Розтягуємо зелену траву по периметру пучка так, щоб лико було у середину пучка зеленої трави (див. фото 3).

5. Зав'язуємо пучок трави так, щоб довга частина lika (7-8 см) (волосся) була вільною, а інша, менша (4-5 см), залишалась у подальшій роботі. (див. фото 4).

6. Розгортаємо перев'язану траву так, щоб 1/3 lika та трави залишалася у центрі, а інша 2/3 частина lika вийшла назовні.

Довгі кінці зеленої трави розгортаємо до себе так, щоб з протилежного боку в нас залишилось лише лико.

7. Довгі кінці зеленої трави перебивають короткі залишки lika. Лляною ниткою пере зелену траву там, де у хлопчика буде шия (див. фото 5).

8. Розгортаємо лико рівномірно по периметру пучка. Це волосся хлопчика.

9. Перев'язуємо лляною ниткою верхню частину голови. Закріплюємо волосся (див. фото 6).

10. Ножицями підрізаємо чубчик хлопчика та вирівнюємо іншу частину волосся (див. фото 7)

11. Беремо паличку Ø1 см або перев'язаний пучок трави довжиною 18 см та закріплюємо посередині пучка тулу-ба. Монтуємо руки (див. фото 8)

12. Закріплюємо руки за допомоги лляної нитки, перев'язуючи хрест.

а) спочатку робимо 3 оберти зліва направо під руками;

б) робимо один оберт зліва направо навхрест на плече хлопчика;

в) потім 3 оберти над палицею;

г) зліва направо вниз та назад перекиваємо хрест і зав'язуємо нитку ззаду. (див. фото 9).

13. Ділимо пучок трави на 2 частини. Відступаємо від рук на ширину долоні (8 см).

14. Перев'язуємо ноги (див. фото 10).

15. Вирівнюємо ноги. Під-різаємо траву, відступивши від мотузки на 3 см (див. фото 11).

16. В'яжемо дівчину. Беремо траву білого кольору (сизаль) або у декілька разів складену лляну нитку та в'яжемо косу довжиною 12 – 14 см (див. фото 12)

17. Складаємо 2 пучки трави п. 1, п. 2. Прикладаємо посередині косу. Коса прикладається посередині зеленого пучка трави (фото 12).

18. Перев'язуємо траву, відступивши від краю 4-5 см. (фото 13)

19. Розкриваємо та розгортаємо траву так, щоб коса вийшла назовні (див. фото 14).

20. Перев'язуємо шию голови, відступивши від краю 4 см. (див. фото 15).

21. Розгортаємо пучок трави посередині та монтуємо його на руки (див. фото 16).

22. Виконуємо п.11, п.12. (див. фото 17).

Ляльки готові.

23. Одягаємо ляльок: хлопчика у сорочку, дівчину у спідницю. Беремо прямокутний відріз мішковини розміром 20 на 6 см. Ділимо його по довжині навпіл. Робимо розріз на 3 см вниз від згину. Це горловина сорочки. Одягаємо сорочку через голову хлопчика та закріплюємо лляною ниткою на поясі (див. фото 18).

Беремо два прямокутних відрізи мішковини розміром 20 на 6 см. Закріплюємо їх спереду та ззаду дівчинки на поясі лляною ниткою (див. фото 19).

Перев'язуємо синьою стрічкою пояс хлопчика та рожевою пояс дівчинки. До рук прив'язуємо різнокольорову стрічку.

«Нерозлучники» готові (див. фото 20).

Майстер народної творчості Слобожанщини **Данченко Світлана**, с. Бабаї, Харківський район, Харківська область (фото 20).

глядів. Після весілля вони висять на почесному місці в домі, чекаючи народження дітей. Такий прадавній звичай в Україні майже не зберігся.

Тепер ляльку в шлюбному вбранні як символ весілля стрічками прикріплюють до капота автомобіля нареченої.

6. Практична робота

1) Повторення правил з техніки безпеки, організації робочого місця та санітарно-гігієнічних вимог, дотримання яких необхідно під час виконання завдань практичної роботи.

З якого боку повинні лежати інструменти, а з якого матеріали?

(Інструменти справа, матеріали – зліва).

На уроці працюємо з ножицями та шпагатом.

2) Завдання практичної роботи:

- Знайомимось з правилами конструювання весільних ляльок

- Пояснення керівника.

(Робота виконується разом з вихованцями, керівник показує, вихованці повторюють крок за кроком)

- Спільна робота керівника та вихованців за інструкційною картою та демонстрацією етапів роботи керівником.

7. Підсумки практичної роботи:

- а) демонстрація кращих робіт;
- б) аналіз недоліків в роботах та шляхи їх усунення;

- в) оцінювання завдань практичної роботи.

8. Домашнє завдання

За зразком самостійно зробити весільну ляльку «Нерозлучники».

ОБ'ЄМНІ ВИРОБИ З РОСЛИННИХ МАТЕРІАЛІВ

Розробка заняття з теми: Будівництво садиби (оселі). Обряди, повір'я, пов'язані з будівництвом оселі. Технологія виготовлення оберугу «Дім»

Практична робота:

1) Виготовлення об'ємного будиночка-оберега.

2) Робота з рослинним матеріалом.

Мета заняття:

- **навчальна:** виготовити, згідно з технологією, об'ємний будиночок.

Знайомити вихованців з прийомами роботи з рослинним матеріалом, з прийомами оклеювання різних форм волокнистим матеріалом;

- **розвивальна:** розвивати вміння використовувати вторинні матеріали для будівництва композиції. Формувати художній смак, кольорове бачення;

- **виховна:** виховувати інтерес до традицій та обрядів українського народу. Знайомити з архітектурними традиціями українського народу.

Обладнання та матеріали:

Ткана серветка для прибирання зайвого клею, скляна пляшка різноманітної форми, трав'яна щітка для біління, підставка під гаряче, тиночок, пеньковий шпагат, прямокутник гардинного полотна розміром 4×6 см, тасьма, кольорова стрічка, клей ПВА, пензлик для нанесення клею, клеєві стержні, рослинний матеріал (перець, часник, горіх, деревій, безсмертник, мох та інші рослини), рушничок (серветка), вироби з гіпсу або кераміки, або соленого тіста (корова,

ІНСТРУКТАЖ №1

Робота в парах

Обклеювання мотузкою (шпагатом) пляшки

1. Один – тримає пляшку.
2. Другий – змочує дно клеєм (якщо треба), або нижній край пляшки на висоті 2-3 см від низу.
3. Другий – прикладає кінець шпагату (мотузки) до краю. Перший прижимає шпагат до пляшки.
4. Другий обкручує шпагатом пляшку, постійно натискаючи на пляшку та притримуючи шпагат.
5. Операція повторюється (клей – шпагат).
6. Закінчити оклеювання пляшки у залежності від її форми (зверху на місці, де пляшка звужується до горлечка).
7. Надати склянці час до повного висихання шпагату.
8. Помінятися операціями у парі і обклеїти другу пляшку.

ІНСТРУКТАЖ №2

Дах

1. Візьміть широку миску з теплою водою.
2. Візьміть щітку для біління та розберіть її кріплення.
3. Поділіть щітку на 2 частини.
4. Щітку злегка намочіть, зайву воду віджміть рукою.
5. Виправте травини й притисніть їх до горлечка пляшки так, щоб частина трави закривала її на 2 см зверху.
6. Перев'яжіть траву біля горлечка пляшки, а потім перев'яжіть там, де починається розширення пляшки (для міцності закріплення даху, за власним бажанням у залежності від форми скляної пляшки).
7. Обріжте зайву травичку з низу даху так, щоб зберегти пропорцію висоти будиночка та висоту даху.
8. Поміняйтесь парами.
9. Перевірте якість виконання роботи (не спадає дах з будиночка?)

Дати роботі висохнути.

Фото 1.
Шукача хата

Фото 2.
Погочний індивідуальний інструктаж

Фото 3.
Самоконтроль та взаємоконтроль учнів

вівця, курча), ножиці, клеєвий пістолет.

Об'єкт праці: Оберіг «Дім»

Міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки: образотворче мистецтво, народознавство, ботаніка. Ознайомлення з професією художник-декоратор.

Тип заняття: вдосконалення вмінь та навичок вихованців.

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Перевірка наявності вихованців, готовності вихованців до уроку, наявності робочого одягу.

2. Актуалізація опорних знань вихованців, опорних умінь, життєвого досвіду тощо.

- Діти, наша група поділяється на дві команди. Кожна команда отримує свої загадки. Відгадки підкажуть тему заняття. Відгадайте їх.

(I в та II в)

1) Стоит бычище – Книга – раздвига
Проклёваны бочища о четыре листа,
а середка пуста (*дом, изба*)

Стоит Вахрамей Два брата всегда видятся,
Брови нахмурен а вместе не сойдутся (*крыша*) (*пол и потолок*)

2) Пригадайте приказки, пов'язані з відгадками. Хто більше?

- У гостях гарно, а вдома краще.
- Мій дім – моя фортеця.
- Вдома і стіні допомагають.
- Дім – повна чаша.
- Дом вести, не лапти плести (рос).
- Всякий дом хозяином держится (рос).

• Где дом, тут и хозяин (рос).

• Дом вести, не головой трясти, всё надо припасты (рос.).

3. Мотивація навчальної діяльності вихованців:

• Діти, пригадайте казочку про трьох поросяток.

• З якого матеріалу були збудовані у них будиночки (*з соломи, з гілок, з каміння*).

- Пригадайте урок історії.

• Де мешкала перша людина (первісна)?

• Розкажіть про етапи еволюції.

(*Печера – глиняне – дерев'яне – цегляне – бетонне*).

• Які матеріали використовують для будівництва будівель?

(*Дерево, глину, вапняк, черепашиник, інкерманський камінь, цеглу, бетон, шлакоблок*).

• А в якому будинку вам хотілося б жити?

(*Діти словесно описують будинки своєї мрії*).

• Чому?

• Що людина вкладає в поняття дім?

(*Стіни, сім'я, місце проживання*)

• Яка людина, такий у неї дім.

4. Повідомлення теми заняття

5. Визначення завдань:

• *Вихованці повинні знати:* повір'я, пов'язані з будівництвом, приказки, технологію будівництва будиночка зі скляної пляшки.

• *Вихованці повинні уміти:* виконувати практичну роботу з різних матеріалів згідно з технологічною картою.

6. Вивчення нового матеріалу

Народні повір'я, які пов'язані з будівництвом житла

Для того, щоб усе велося й жилося добре, щоб усі здорові були, треба вибирати для хати щасливе місце. Є люди, що знають добрі місця. Насипають на ніч зерна купками на ті місця, де має бути слуп на хату. І коли три ночі підряд нічого не розпорпає ті купки зерна, то там можна закопувати слупа, а коли розпорпані, то треба поступитись.

На межі, на бузині, на роздоріжжі, на могилі, на току не можна ставити хати, бо буде товктися. Не можна ставити хати на таких місцях, де колись стався якийсь злочин (хтось когось убив, хтось повісився, зарізався), де закопане щось нечисте, бо буде водити. Краще ставити хату на

рівному, на відсонні і на цілині – непорушній землі, де місце тверде, нічого не осунеться.

Ставити хату треба зрання і навесні. Закладають хату усім кутком. Матеріал на хату купують у лісі, крім того, що грім запалив.

Не можна купувати матеріал на будівництво з тої хати, де була незлагодя чи вимерла вся сім'я, де велось недобре життя, бо «хїба ж то хата була?».

Не можна починати будувати у високосний рік, бо хата спустіє.

Як закладають хату, то не можна дерева упоперек класти, щоб не померти.

Коли будують хату і зводять дах, то перев'язують рушниками сволюки – щоб хата багата була.

Коли закладаєш фундамент на хату, то треба класти на покуті гроші, щоб велися в хаті завжди.

Як хату роблять, то не можна бити по сволюку довбнею і сокирою, щоб голови не боліли. Ще кажуть: не буде в тій хаті життя доброго.

Після закінчення будівництва хати обов'язково роблять вінок з квітів і ставлять на хаті.

7. Формування умінь та навичок вихованців. Практична робота

1) Аналіз завдань практичної роботи:

– На занятті ми познайомимося з правилами конструювання будинку на скляній пляшці різної форми, дізнаємось, як збудувати дах з щітки та зробити будиночок.

2) Забезпечення вихованців необхідним матеріалами та інструментами

– Перевірте, все в вас готово до заняття?

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА №3

№ з/п	Найменування операції
1	Візьміть будиночок та оформіть віконечко. а) наклейте на рівні віконця тканинку (фіранку); б) оформіть тканинку контурами: - 2 палички з лози довжиною 6 см наклейте вертикально; - 2 палички з лози довжиною 5 см наклейте горизонтально.
2	Прикрасьте віконні рами насінням кукурудзи, гарбуза, в'ялом над віконцем, під або зліва та справа від віконця.
3	З мішковини або з кольорової стрічки розміром 10×10 см зав'яжіть бант.
4	На даху будиночка закріпіть бант клеєм
5	Візьміть рослинний матеріал: часник, перець, цибулю, деревій, шипшину, безсмертник та зробіть композиції на даху будинку.
6	Перевірте правильність збудованої композиції. Якщо необхідно, композицію перебудуйте
7	Приклейте рослинний матеріал
8	Доповніть основну композицію квітами
9	Візьміть оформлений будиночок та приклейте його до основи – підставки під гаряче. Нанесіть густо клей з пістолету на дно скляної пляшки, прикладіть зусилля та натисніть склянку до підставки, та потримайте деякий час (поки не підсохне клей)
10	До краю будиночка та до підставки приклейте тиночок (одна стінка тиночка повинна опиратися на стінку будиночка)
11	До тиночку приклейте керамічну фігурку тварини (корову, козу, kota, півня). Фігурка може спиратися на тин та на край будиночка (так буде надійніше)
12	На тин закріпіть клеєм рушничок та глечик
13	Мохом обклейте поверхню підставки за власним бажанням або мох повинен бути біля місця приклеювання скляної пляшки до основи. Так заховасмо технологічні моменти
14	Доповніть композицію декоративними елементами за власним смаком
15	Перевірте міцність приклеювання компонентів та елементів композиції
16	Приберіть своє робоче місце

Фото 1.
Пущана хата

Фото 2, 3.
Самостійна робота

Сьогодні нам знадобиться: шпагат пеньковий, скляна пляшка, щітка для біління, посуд з водою, сурова нитка, клей, ножиці, пензлик для клею.

3) Повторення правил з техніки безпеки, організації робочого місця та санітарно-гігієнічних вимог, дотримання та виконання яких необхідно під час виконання завдань практичної роботи.

Тепер пригадаємо деякі правила з техніки безпеки:

– Зараз подивимось, як у вас влаштовано робоче місце.

– З якого боку повинні лежати інструменти, а з якої матеріал?

(інструменти справа, матеріали зліва)

На уроці ми будемо працювати з ножицями та клеєм. Повторимо правила роботи.

4) Демонстрація зразка та його аналіз

Сьогодні ми будемо будувати такий будиночок (демонструю). (див. фото 1)

● Що може стати основою цього будиночка? *(скляна пляшка)*

● Якої форми бувають скляні пляшки? *(круглі, овальні, прямокутні та ін.)*

● Як ви гадаєте, з якою формою легше працювати? *(з круглою)*

● Чому? *(не сковзає нитка)*

● Якої форми має бути дах?

(шатровий, плоский, односкатний, двоскатний)

● Якої форми дах на пляшці? *(шатровий)*

● А як ви вважаєте, в якій послідовності необхідно виконувати роботу?

(учні перелічують)

5) Інструктаж керівника

Пояснення та демонстрація етапів виконання роботи *(показую коротким куском нитки, як треба обклеювати пляшку)*

а) кріплення низу та верха нитки на пляшці;

б) кріплення даху.

6) Самостійне виконання завдань роботи за інструкційними картами.

Робота у парах за інструкцією (див. фото 2, 3).

7) Контроль керівника з метою виявлення недоліків у знаннях та вміннях вихованців

8) Поточний інструктаж (індивідуальний та груповий)

9) Самоконтроль та взаємоконтроль вихованців

10) Підбиття підсумків практичної роботи:

● демонстрація кращих робіт;

● аналіз недоліків в роботах та шляхи їхнього усунення;

● оцінювання завдань практичної роботи.

8. Підбиття підсумків заняття (що нового дізналися на уроці, що вивчили, чому навчилися):

● Що робили на уроці?

● Чого навчилися?

● Якими прийомами оволоділи? *(аплікації)*

9. Повідомлення про підготовку до наступного заняття.

10. Прибирання робочого місця.

РОЗРОБКА ЗАНЯТТЯ З ТЕМИ:

«Будівництво садиби (оселі).

Обряди, повір'я, пов'язані з будівництвом оселі» (частина друга)

Практична робота:

1) Виготовлення об'ємної композиції з будиночком.

2) Декорування будиночка, оформлення оберегу.

3) Робота з рослинним матеріалом.

Мета заняття:

● **навчальна:** уточнити та розширити знання вихованців по темі повір'я народу, які пов'язані з будівництвом оселі. Знайомити вихованців з прийомами роботи з рослинними матеріалами, з прийомами декорування будинка;

● **розвивальна:** розвивати вміння використовувати рослинний матеріал для створення оберегу. Формувати художній смак, кольорове бачення;

● **виховна:** виховувати повагу до традицій будівництва осель в Україні, повагу до своєї родини, виховувати акуратність.

Обладнання та матеріали: пляшка, обклеєна пеньковим шпагатом з дахом, підставка під гаряче з лози або з картону, керамічні фігурки (дід, баба, корова, кіт, коза, півень, курка, курча, рушник, глечик), мішкочина, рослинний матеріал: перець, лавровий лист, квасоля, насіння кукурудзи, гарбуза, горіх, пшоно, безсмертник, пижма, мох, солоне тісто та ін.

Об'єкт праці:

Будиночок-оберіг

Міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки:

● хімія (хімічні властивості різних матеріалів);

● фізика (наклеювання предметів);

● малювання (здійснення композиції);

● економіка (виготовлення сувеніра за власним задумом. Подарунок своїми руками. Вартість роботи);

● психологія;

● ботаніка;

● народознавство.

Ознайомлення з професією художник-декоратор.

Тип заняття: Вдосконалення вмінь та навичок вихованців

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Перевірка наявності вихованців, готовності до заняття, наявність робочого одягу

2. Актуалізація опорних знань вихованців

● Перелічте, які ви запам'ятали прикмети та повір'я, пов'язані з будівництвом осель.

● А як ви гадаєте, зараз архітектори, забудовники, будівельники враховують ці прикмети, повір'я при проектуванні

осель, відведенні земель під будівництво? *Наведіть приклади.* Оформіть свою думку. *Доведіть, що ви праві.*

● Які наслідки очікують нас, якщо ми не будемо звертатися або не будемо використовувати знання минулих поколінь (*глобальні катастрофи, нещасні випадки, загибель, каліцтва, тяжкі хвороби людей*).

● Як же цього можна позбутися? (*використовувати повір'я, прикмети, правила*)

3. Мотивація навчальної діяльності вихованців

Чому ми порушили питання стосовно будівництва осель?

4. Повідомлення теми заняття

5. Визначення завдань:

● *вихованці повинні знати:* як збудувати сувенір зі скляної пляшки, щітки для біління, керамічних виробів, рослинного матеріалу;

● *вихованці повинні вміти* користуватися:

• інструментами та матеріалами;

• технологічними картами.

6. Вивчення нового матеріалу

Керівник демонструє готовий виріб (див. фото 1).

- Діти, давайте вирішимо, з чого треба продовжувати роботу, щоб зробити оберіг.

(*діти намагаються самостійно встановити порядок виконання сувеніру*).

Керівник оцінює відповіді вихованців.

7. Формування умінь та навичок вихованців

Практична робота:

1) Аналіз практичної роботи.

Розповідь керівника згідно технологічної карти № 3.

2) Забезпечення вихованців необхідними матеріалами та інструментами.

3) Повторення правил з техніки безпеки, організації робочого місця та

Підсумок виконаної роботи (на фото: Н. А. Акімова – у центрі)

санітарно-гігієнічних вимог.

4) Самостійне виконання завдань практичної роботи за інструкційними картами (назва карти) (див. фото 2, 3).

5) Контроль керівника з метою виявлення недоліків у знаннях вихованців.

6) Поточний інструктаж (індивідуальний чи груповий).

7) Самоконтроль та взаємоконтроль вихованців.

8) Підбиття підсумків практичної роботи:

- демонстрація кращих робіт;
- аналіз недоліків в роботах та шляхи їхнього усунення;
- оцінювання завдань практичної роботи.

8. Підбиття підсумків заняття (що нового дізналися на занятті, що вивчили, чого навчилися).

Керівник читає вірш «Український оберіг».

Український оберіг

*Щоб від вроків Вас беріг,
Щоб жили в добрі й достатку
Мали щоб затишну хатку,
Щоб були міцні, здорові,
Гарні, пишні, гонорові,
Були сильні, як горіх
Щоб людське сімейне щастя
Не обходило поріг.*

*Для міцного сну – вам мак
Хліб, щоб були ви багаті,
А часник, щоб біля хати
То всю нечисть відганяти.
Соняшник – то ясне сонце
Хай Вам світить у віконце,
Ну а перчик, як приправа,
Щоб була гостріше страва,
А ще сила в нім велика –
То здоров'я чоловіка.
А для зміцнення коріння
Українського народу –
Гарбузове Вам насіння.
Ну а тин, що біля хати,
Щоб родину об'єднати.*

*Міць його переплетінь –
То єднання поколінь.*

*І квасоля на остаток,
Щоб у домі був достаток.*

*Щоб завжди були в кишені
Наші гривні і “зелені”.*

*Оберіг хай цей багатий
Не пускає злидні в хату*

*Все щодень оберігає
І в житті допомагає.*

9. Мотивація оцінювання робіт

10. Повідомлення про підготовку до наступного заняття

11. Прибирання робочого місця

ВИСНОВКИ

Твори декоративно-прикладного мистецтва перебувають під впливом духовної наповненості часу. Вони пов'язані як з матеріальною, так і з духовною культурою, відповідають не тільки рівню економіки та техніки свого часу, але й духовному світосприйняттю людей, яким вони служать. Ось чому не тільки образотворче, але й прикладне мистецтво може розвивати гуманні почуття, повагу до людини та її праці, виховувати дух демократії і добра.

Видатний науковець Алпатов М.А. писав: «Кажде новое поколение находит в старом искусстве новые ценности,

проникает в глубины, которые были недоступны предшествующим векам. Старое искусство помогает нам понять, оценить наше время, и вместе с тем современность открывает глаза на то, что создавалось много веков тому назад...»

Оберегова композиція – це синтез природи та мистецтва і підпорядкована впливу часу. Вона водночас крихта та довготривала. Переходячи з форми в форму, протягом епох, вона розвивалася та вдосконалювалася, стаючи традицією, частиною життя народу.

Практичне значення даної роботи полягає в тому, що результати нашого дослідження (майстер-класи, розробки занять по виготовленню оберегів та іграшок) **можуть бути використані** на заняттях гуртка **«Прикладне мистецтво»** у розділах **«Наші обереги»**, **«Символіка оберегів»** у позашкільній освіті, **«Об'ємні вироби з рослинних матеріалів»** та **«Народна іграшка»** (український сувенір) з рослинних матеріалів та на уроках **«Трудового навчання»** у школах. Як складова частина курсу **«Харківщинознавство»** в межах загальноосвітньої підготовки та курсу **«Декоративно-ужиткове мистецтво»** у спеціалізованих художніх закладах, а також у якості матеріалів для експозицій виставок.

Natalia Akimova

**The production of amulets and toys
— the way to the cultural heritage of
Ukrainian people**

Article has cultivation of lessons, in which the author looks through the method of making voluminous products-souvenirs (amulets, folk toys) from plant material, successfully combining practice with learning the national cultural heritage. And the last mentioned has become the purpose of this work, which was adapted to currently operating studying programs of extracurricular artistic and aesthetic education (applied arts and artistic profiles). Production of amulets and toys is the way to the cultural heritage of ukrainian nation. In author's opinion, recipients of this work are artistic and aesthetic group leaders, especially in the direction of arts and crafts in extracurricular institutions, whom he primarily recommends his textbook as well as to a wide range of readers.

Editorial team considers it necessary to introduce to you, respected supervisors of secondary education, including principals of schools, lyceums and gymnasiums, with this methodical textbook, because the last one is practically orientated, pedagogically applied methodical «treasure», that will really impact on schools of the country to become centres of regeneration of national culture by encouraging children to learn history of the motherland, it's legends, life, in addition mainly practical, for their thoughts to be born, as V.O. Suhomlynski said «on fingertips».

Keywords: extracurricular education of artistic-aesthetic direction, national cultural heritage: applied arts and artistic profiles of schools like centres of national culture rebirth, method of voluminous souvenir products making.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н.Л., Данченко С. Народна іграшка: Трав'яний бичок //Науково-методичний журнал «Позашкільна освіта», №4 (16), 2012. – С. 46 – 47.
2. Акімова Н.Л. Використання народних традицій Слобожанщини у виготовленні народної іграшки в позашкільній освіті. / Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство: матеріали науково-практичної конференції (18-19 травня 2012 р.) – Харків, 2012. – С. 3-5
3. Акімова Н.Л. Народна іграшка: Будівництво садиби //Науково-методичний журнал «Позашкільна освіта», №5 (17), 2012. – С. 35 – 37.
4. Астахова О.В., Крупа Т.М., Сушко В.А. Свята та побут Слобожанщини. – Харків: Колорит, 2008.
5. Гавриленко Л.А. Криниця: Посібник з українського народознавства (2-й рік вивчення). – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 160 с.
6. Галкіна В.І. Уроки соломо пластики. Посібник. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 104 с.
7. Ганжа П.О. Тасмниці українського рукомесла. – К.: Мистецтво. 1996. – 192 с.; іл. – Резюме англ. мовою.
8. Герус Л.М. Українська народна іграшка. – Львів: 2004. – 264 с.
9. Гриб А.Є. Соломо плетіння. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 64 с.
10. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво у школі, 1-7 клас: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 144 с.; іл. 52 с.
11. Найден О.С. Українська народна лялька. – К.: ВД «Стилос», 2007. – 240 с.
12. Напиткіна Г. Українська лялька-оберег. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 32 с.
13. Нове життя старих традицій: Традиційна українська культура в сучасному мистецтві і побуті. /Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках V Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня» /За ред. проф.. В. Давидюка. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2007. – 532 с.
14. Свята и побут Слобожанщини: Альбом /О.В. Астахова, Т.М. Крупа, В.А. Сушко – Х.: Колорит, 2004. – 125 с.; іл. – (Серія «Українська колекція»)
15. Скарбниця народної мудрості /Упоряд. Т.М. Панасенко, худож.-оформлювач Л.Д. Киркач-Осипова. – Харків: Фоліо, 2007. – 286 с. – (Перлини української культури)
16. Склярченко О.А. Українське вбрання для ляльки, 2007. – 72 с.
17. Скуратівський В.Т. Русалі. – К.: Довіра, 1996. – 734 с.
18. Скуратівський В.Т. Погостини, або дванадцять мандрівок у глибину століть. – Київ: Веселка, 1990. – 128 с.
19. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник /А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін.. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.; іл..
20. Українська народна іграшка. Альбом-каталог /Автор-упоряд. С. Шевченко, В. Корнієнко. – К.: Народні джерела, 2011. – 96 с.; іл..
21. Шульга З. До вінця: Українська весільна обрядодія. – Львів «Апріорі», 2009. – 168 с.; іл..
22. Інтернет-ресурси, посилання:
1. http://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=210%3Aq-q&catid=172&Itemid=28&lang
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B3>
3. Україна в символах – народні та державні обереги. Точка доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/ukraina-v-simvolah-narodnye-i-gosudarstvennye-oberegi/>

Наталія Акімова

Ізготовлення оберегов и ігрушек – путь к культурному наслідю українського народа

Стаття содержит розробтки занятій, в котрых автор рассматривает методику изготовления объемных изделий-сувениров (оберегов, народных игрушек) из растительного материала, удачно совмещая практику с изучением народно-культурного наследия. Именно последнее стало целью данной работы, которая адаптирована к в настоящее время действующим учебным программам по внешкольному образованию художественно-эстетического направления (декоративно-прикладной и изобразительный профили).

Поэтому адресатами данного труда, по мнению автора, являются руководители кружков художественно-эстетического направления, в частности декоративно-прикладного искусства внешкольных учебных заведений, которым он в первую очередь как и широкому кругу читателей и рекомендует свое пособие.

Редакционный коллектив считает необходимым познакомить именно Вас, уважаемые руководители среднего образования, в частности директора школ, лицеев и гимназий, с настоящим методическим пособием, ибо последнее – это практико-ориентированная педагогическо-воспитательная й методическая «сокровищница», которая реально способствует школам страны стать ячейками возрождения национальной культуры путем привлечения детей к изучению истории родного края, его легенд, быта, к тому же преимущественно практически, чтобы мысли у них рождались, согласно В.А. Сухомлинскому, «на кончиках пальцев».

Ключевые слова: внешкольное образование художественно-эстетического направления, народно-культурное наследие: декоративно-прикладное и изобразительное, школы как ячейки возрождения национальной культуры, методика изготовления объемных изделий-сувениров.